



Landgoed Middachten

Moestuin, Appelschuur en Bijenstal

Ontwikkelingsgeschiedenis en aanbevelingen voor herinrichting

14 februari 2019

COLOFON

14 februari 2019

Projectteam Stichting In Arcadië:
Ir P. Verhoeff, landschapsarchitect BNT
Drs R.H.M. van Immerseel, historicus
BaSC M. Bos, beheerspecialist
N. Wijsbek, Groen Erfgoed specialist

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke manier dan ook, zonder schriftelijke toestemming van Stichting In Arcadië.

STICHTING IN ARCADIË

Daam Fockemalaan 22, 3818 KG Amersfoort
t. 033 4480035 w. www.stichtinginarcadie.nl

Opdrachtgevers:



ROODING
ARCHITECTEN bna

Landgoed Middachten

Moestuin & Appelschuur

Ontwikkelingsgeschiedenis en aanbevelingen voor herinrichting

14 februari 2019

Inhoud

1.	Inleiding	5
2.	Voorgeschiedenis	7
3.	De moestuin in de 20e eeuw	9
4.	De actuele situatie	17
5.	De bijenstal op het erf van De Wolfskuil	19
6.	Conclusies en aanbevelingen	21
7.	Literatuur en noten	22



1. Inleiding en methodologie

Landgoed Middachten werkt momenteel in samenwerking met Rooding Architecten BNA aan plannen voor een nieuwe toekomst voor de voormalige moestuin en de Appelschuur. Ten behoeve van de planvorming was er behoefte aan onderzoek en advies. Voorliggende rapportage voorziet in die behoefte. Het rapport behelst een analyse in tekst en beeld van de historische situatie, die ingrediënten levert en als inspiratiebron dient voor de herontwikkelingsplannen.

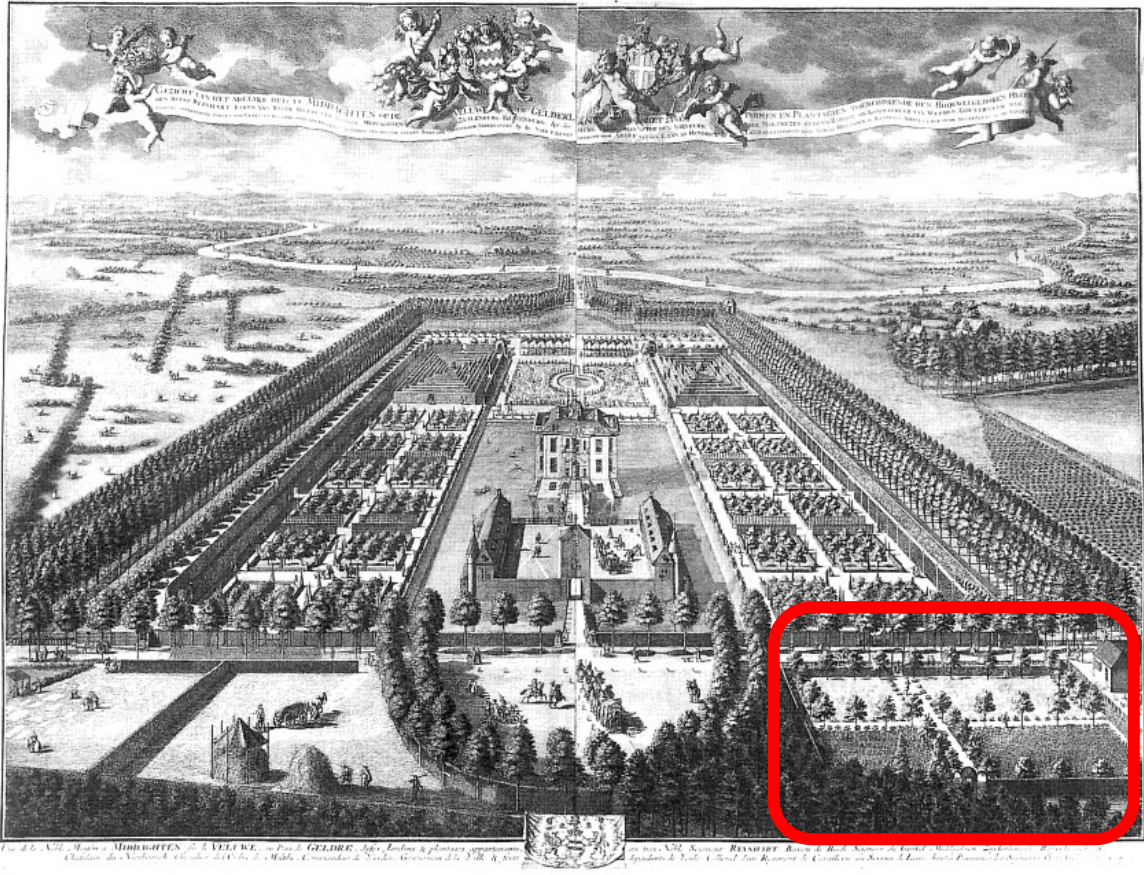
De bijenstal op het erf van de naast de moest gelegen boerderij De Wolfskuil ligt in de actuele situatie direct naast de entree van het terrein om de Appelschuur vanaf de Boerenweg. Vanwege de nieuwe functie van de Appelschuur is deze nabijheid als gevaarlijk te omschrijven en is het noodzakelijk de bijenstal te verplaatsen naar een plek op enige afstand van de entree. In het voorliggende rapport is daarom een voorstel voor de verplaatsing van de bijenstal uitgewerkt.

Methodologie

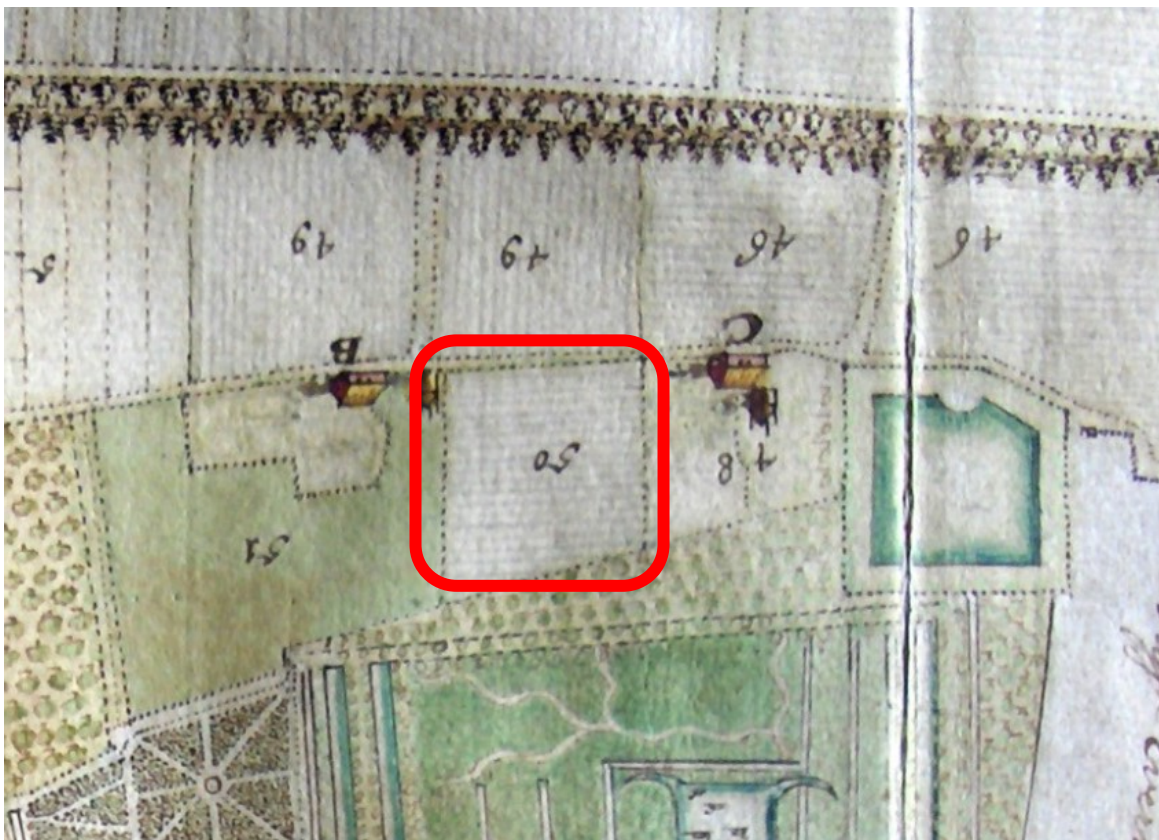
Voor voorliggend onderzoek is gebruik gemaakt van beschikbare afbeeldingen, luchtfoto's en kaarten. Deze zijn geanalyseerd en in deze rapportage opgenomen met begeleidende, verklarende teksten, waarmee een overzicht van de ontwikkelingsgeschiedenis is geschetst. Conform de opdracht is geen nieuw archiefonderzoek verricht. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de *Richtlijnen Tuinhistorisch Onderzoek* (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2012).

Monumentstatus

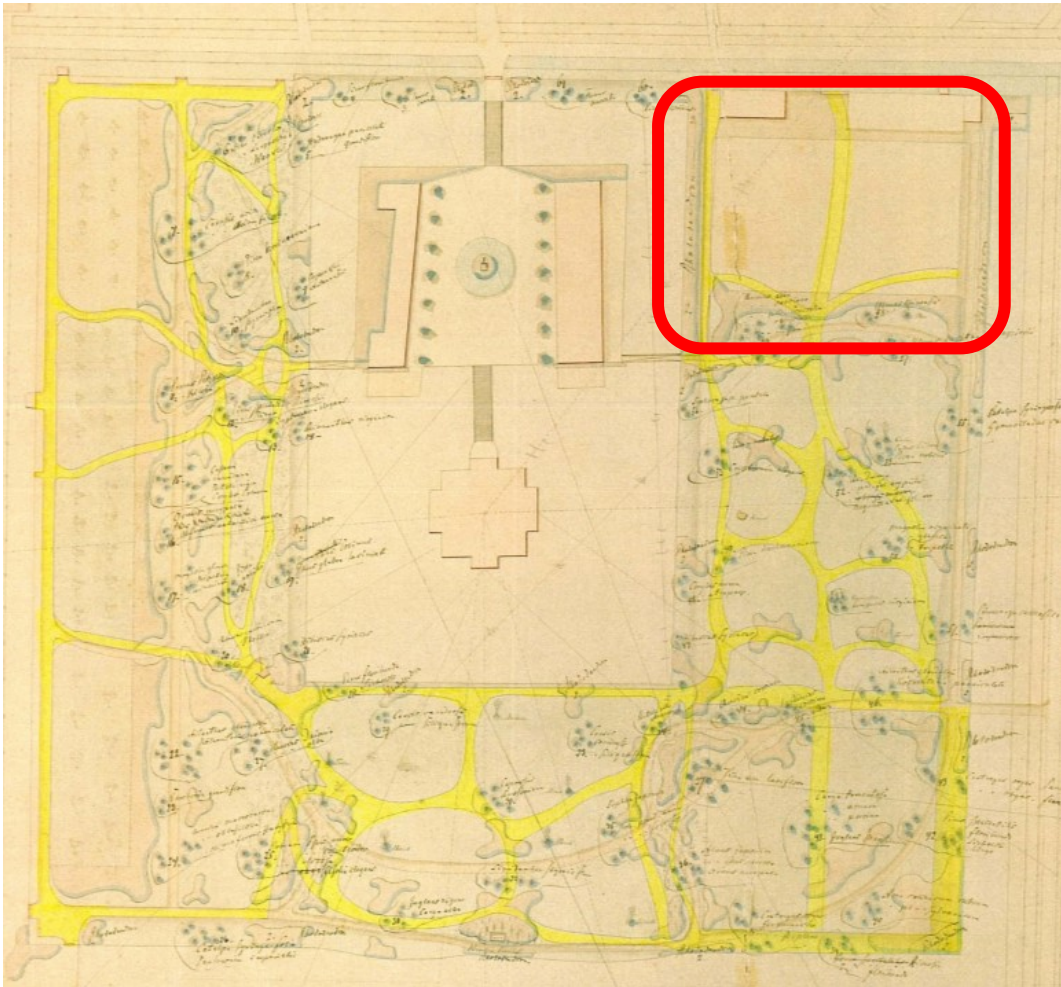
De Appelschuur is aangewezen als rijksmonument met nr. 515267. Het precieze bouwjaar is momenteel onbekend. Volgens de redengevende omschrijving is de Appelschuur 19^e-eeuws; vermoedelijk is hij tegelijk met de aanleg van de moestuin gebouwd. Volgens de redengevende omschrijving is de Appelschuur "van algemeen belang - vanwege de ouderdom - vanwege de doelmatige vormgeving - als karakteristiek en functioneel onderdeel van de buitenplaats." De voormalige moestuin maakt onderdeel uit van de complex historische buitenplaats Middachten, complexnr. 515227.



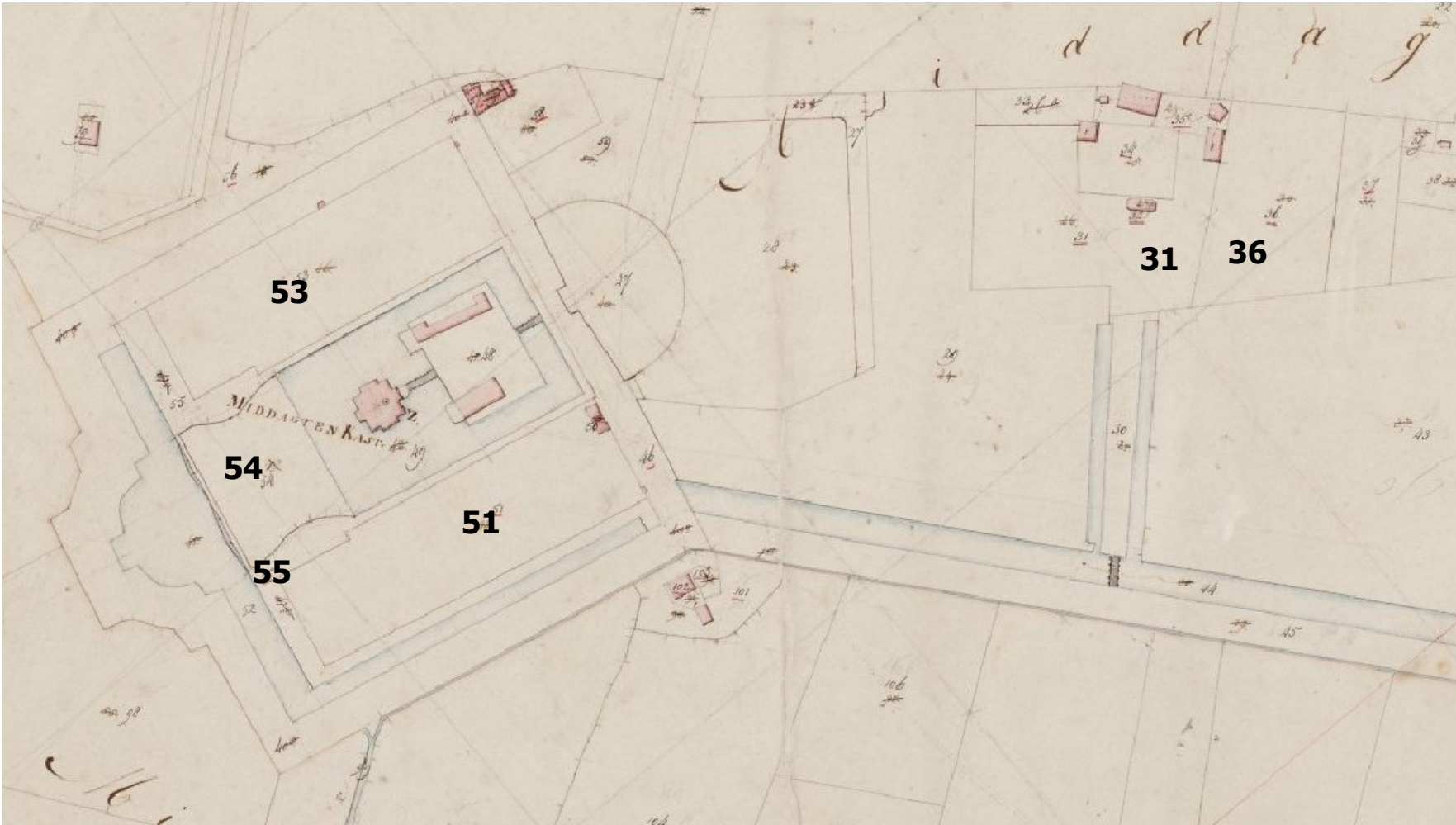
Links: vogelvlucht van Middachten door Van der Laan en De Leth uit circa 1725. Rechtsonder, naast het Rondeel, ligt een moestuin, met daarnaast de rentmeesterij



Links: detail kaart uit 1723 door Elshof. Ter plaatse huidige moestuin ligt bouw-/akkerland. De perceelsgrens komt niet 1-op-1 overeen met huidige situatie.



Ontwerptekening van Petzold, ingetekend op een opmeting van de destijds actuele situatie, (hier voor de duidelijkheid geel ingekleurd), 1878. In de noordoosthoek twee kweek-/moestuinvakken, met daarbij de oranjerie en de ananaskas. Collectie Stichting In Arcadië



Kadastraal Minuutplan Dieren, Gelderland, sectie K, blad 01 (1817). Beeldbank RCE, nr. MIN05035K01

2. Voorgeschiedenis

De oorspronkelijke moestuin

Voordat de moestuin naar de huidige locatie verplaatst werd lag in de tuinaanleg direct om Huis Middachten heen. Ook bij de rentmeesterij lag een moestuin, op de locatie waar begin 20^e eeuw de squashhal werd gerealiseerd.

Op het Kadastraal Minuutplan van 1817 en de bijbehorende Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel van 1832 is af te lezen dat de gehele oostzijde van de aanleg in de Binnentuin (nr. 51) in gebruik is als 'fruituin' en de gehele westzijde (nr. 53) als 'moestuin'. Perceel nr. 54 is in gebruik als 'bouwland' en nr. 55 als 'tuin'. De tuinaanleg om Huis Middachten is in deze periode dus vrijwel geheel in gebruik als nutstuin.

Een beeld van de inrichting aan het eind van de 19^e-eeuw geeft een ontwerp-tekening van Petzold uit 1878. Dit ontwerp is niet uitgevoerd, maar geeft veel informatie omdat het is ingetekend op een inmeting van de destijds actuele situatie. De noordoosthoek van de aanleg direct om Huis Middachten heeft in 1878 een nutsfunctie en is in gebruik als kweek-/moestuin. Ook aan de westzijde is een smalle strook langs de tuinmuur nog in gebruik als moestuin.

Huidige moestuinlocatie

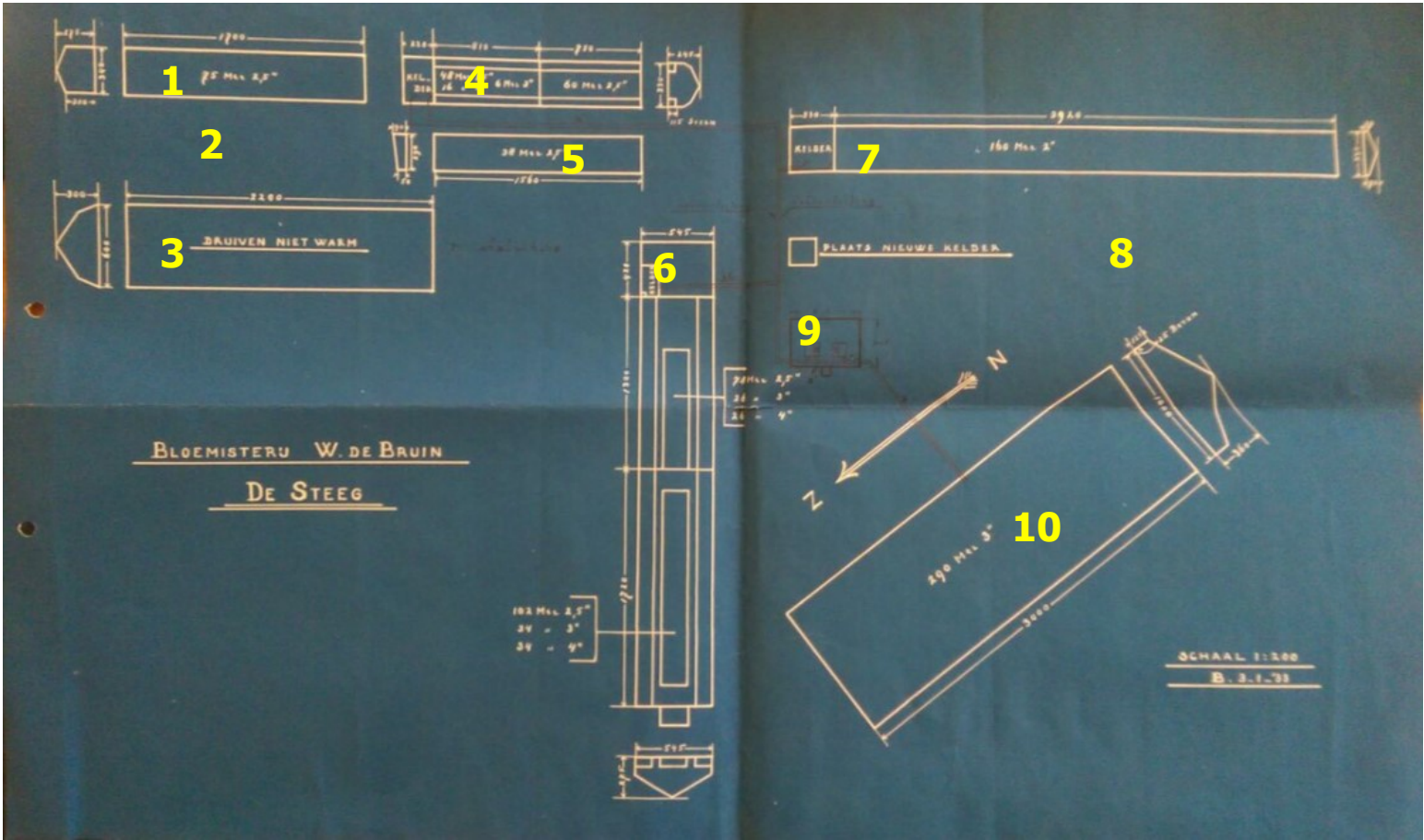
De huidige perceelsgrenzen van de moestuin zijn ten opzichte van eerdere situaties enigszins verschoven. Op het KMP zijn het perceel nr. 36 en een deel van perceel nr. 31 grofweg die huidige moestuinlocatie beslaan. Perceel nr. 36 is in gebruik als bouwland, en nr. 31 als weide. De dienstgebouw 'De Appelschuur' is ten tijde van het KMP nog niet gebouwd.



De actuele situatie (2019) geprojecteerd op het KMP van 1817. Duidelijk te zien is dat de westelijke grens van de huidige moestuin ten opzichte van de situatie op het KMP naar het westen is verschoven.



Het studiegebied op een luchtfoto uit 1937.



Bouwtekening 'Bloemisterij W. de Bruin, De Steeg', 3 januari 1933.
1. Koude kas; 2. Bekend is dat op deze locatie (later?) een lage koude bak stond; 3. onverwarmde druivenkas; 4. verwarmde kas; 5. lage koude bak; 6. verwarmde kas (in middenas); 7. verwarmde kas (bovengronds restant aanwezig in actuele situatie); 8. Bekend is dat op deze locatie (later?) 3 prefab betonnen lage platte bakken hebben gestaan; 9. stookhok, 10. anjelierenkas.

3. De moestuin in de 20e eeuw

Aan het begin van de 20^e eeuw wordt landgoed Middachten door het echtpaar Aldenburg-Bentinck opgewaardeerd. In 1903 wordt de tuinaanleg om Huis Middachten opnieuw ingericht naar ontwerp van tuinarchitect H. Poortman, en in ca. 1909 gedeeltelijk gewijzigd naar ontwerp van tuinarchitect R. André. Bij deze herinrichtingscampagne krijgt de gehele tuin en sierinrichting, wordt de squashhal gerealiseerd en wordt er een nieuwe moestuin gerealiseerd op een nieuwe - de huidige - locatie, tussen de boerderijen Gotinks Goed en Wolfskuil in.

In de nieuwe moestuin worden koude bakken en kassen gebouwd, waaronder een druivenkas. Onderdeel van de moestuin is de Appelschuur, die gebruikt werd voor het opslaan van fruit en als werkruimte. Qua vormgeving is er - ter versterking van het ensemblekarakter van het gehele landgoed Middachten - een duidelijk verband met de overige bebouwing op Landgoed Middachten. De architectuur van de Appelschuur toont met name overeenkomsten met de zuidelijke bouwhuis op het voorplein van Kasteel Huis Middachten.

Gebruik als commerciële kwekerij door De Bruin: ca. 1930-1958

Omstreeks 1930 is de moestuin door tuinbaas van Middachten Willem de Bruin in gebruik als commerciële kwekerij. De Bruin betreft extra velden bij zijn kwekerij: ten zuidoosten van de Appelschuur en naast de Middachterallee.

Een bouwtekening voor een nieuwe kelder en stookhuis uit 1933 en luchtfoto's geven een beeld van de inrichting van de moestuin. De bouwtekening toont de kassen die op dat moment in de moestuin staan. De grootste is de noord-zuid georiënteerde anjelierenkas. Deze en drie andere kassen zijn verwarmd. Ook staan er een druivenkas (niet warm) en enkele koude bakken. De anjelierenkas is zeer waarschijnlijk gebouwd ten behoeve van de commerciële activiteiten van De Bruin.

Op (lucht)foto's is te zien dat er meer koude bakken in de moestuin hebben gelegen dan op de bouwtekening staan aangegeven. De onbebouwde delen van de moestuin worden gebruikt voor vollegrondsteelt. Op luchtfoto's is te zien dat de bosbeplanting aan de noordoostzijde van de moestuin laag werd gehouden, zodat de moestuin optimaal zon kreeg. De middenas lijkt te zijn aangelegd als bonestaakallee. Een lager geschoten luchtfoto toont de tuinmanswoning en de noordwesthoek van de moestuin. Hierop is een deel van de kassen en koude bakken te zien, evenals een deel van de houten schutting, waarlangs ten tijde van de foto geen bouwwerken staan. De schutting heeft om de gehele moestuin gestaan, maar is in de loop der tijd verdwenen en heeft plaats gemaakt voor een haag van meidoorn, rododendrons en beuk. Ook is op foto's te zien dat het stookhuis een schoorsteen heeft.

De moestuin heeft in de periode De Bruin drie entrees: één in de noordwesthoek, één langs de huidige bijenkas en één aan het noordoostelijke einde van de middenas. De laatste entree was te bereiken via een pad door het Kooibos.

Een foto van de Appelschuur (**jaartal onbekend**) toont dat aan de westelijke zijgevel een aanbouw heeft gestaan in de vorm van een houten opslagschuur voor fruitkistjes en gereedschap. De veldjes ten oosten van de Appelschuur zijn op een gegeven moment bij de moestuin betrokken en in gebruik genomen als kweekgrond; wanneer dit precies is gebeurd is onbekend.

Het gebruik door De Bruin stopt in 1958; vanaf 1959 wordt de moestuin verpacht aan tuin- en cultuurhistorisch bureau de Enk.



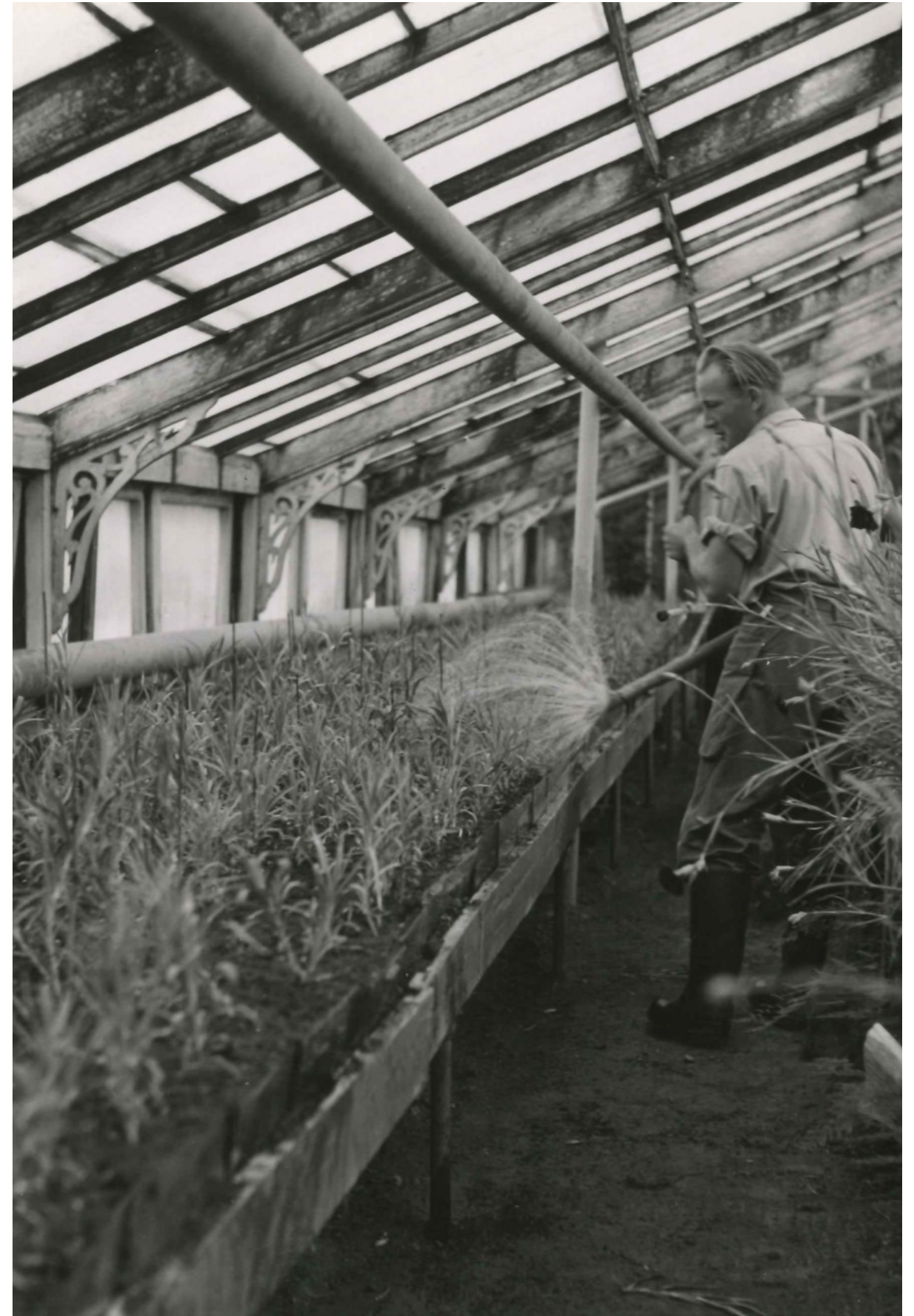
Boven: De actuele situatie geprojecteerd op een luchtfoto uit 1944.



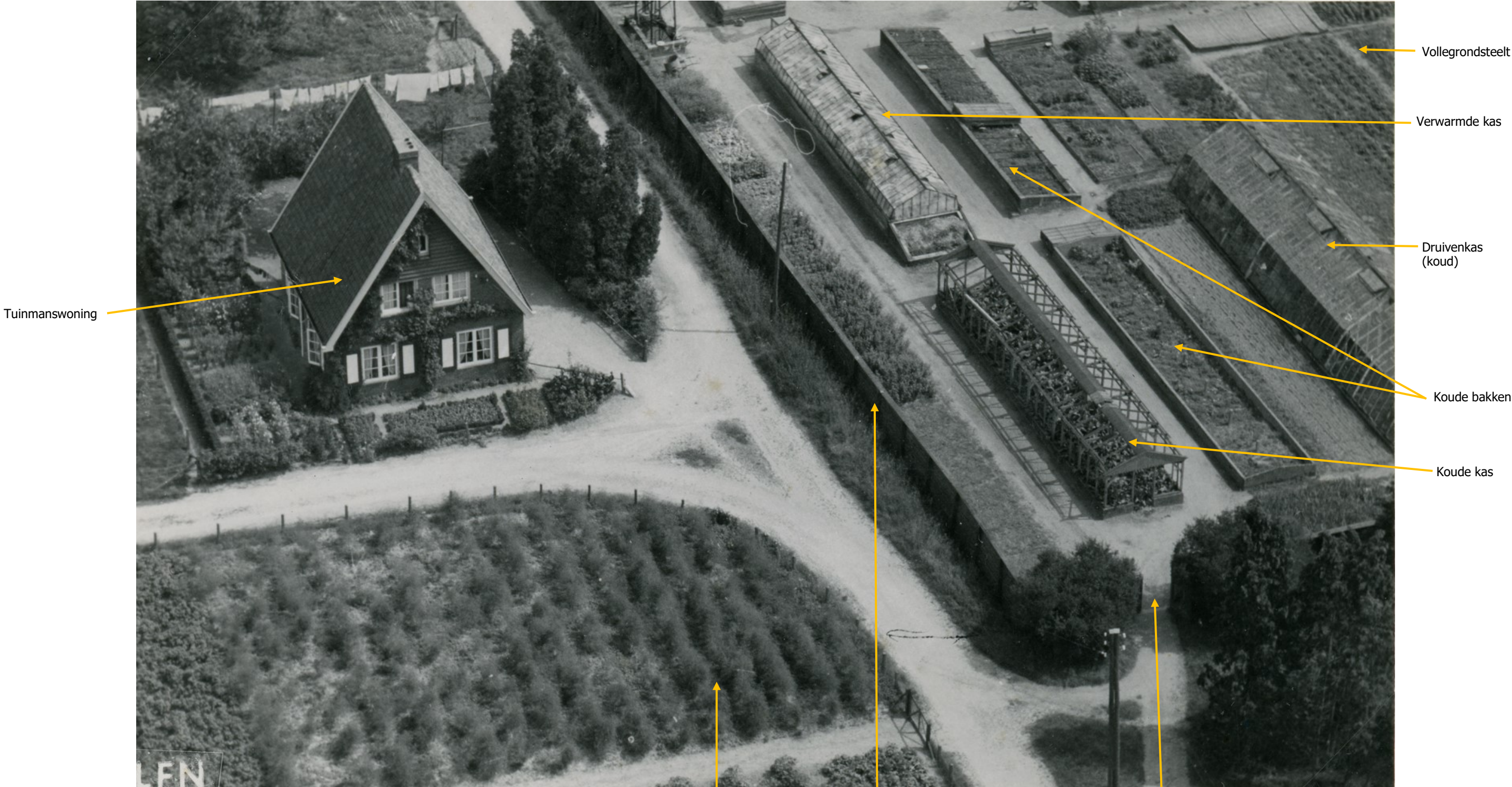
De tuinmanswoning. Rechts op de foto is een stuk haag van de moestuin zichtbaar. Historische foto Coll. Middachten, fotoalbum



De Appelschuur met op de voorgrond vollegrondsteelt. Aan de zijgevel van de Appelschuur is een aanbouw gebouwd; links daarvan de toegang tot het achterliggende tuindeel, dat ook in gebruik was bij de kwekerij. Historische foto Coll. Middachten, fotoalbum rentmeester Slingeland, 1951. Met bijschrift: "Gerrit Rutten in de moestuin".



Vermoedelijk het interieur van de anjelierenkas. Historische foto Coll. Middachten, fotoalbum rentmeester Slingeland, 1951. Met bijschrift: "De oude tuinbaas W. de Bruin was een begrip. Hij verwierf roem met zijn teelt van anjers, waarvoor een aparte anjerkas was gebouwd. NN [SIA: "nomen nescio, 'naam onbekend'] daar aan het gieten.



Luchtfoto uit 1951 met tuinmanswoning en deel van de moestuin. Historische foto Coll. Middachten

Kweekvelden

Schutting

Originele toegang

Vollegrondsteelt

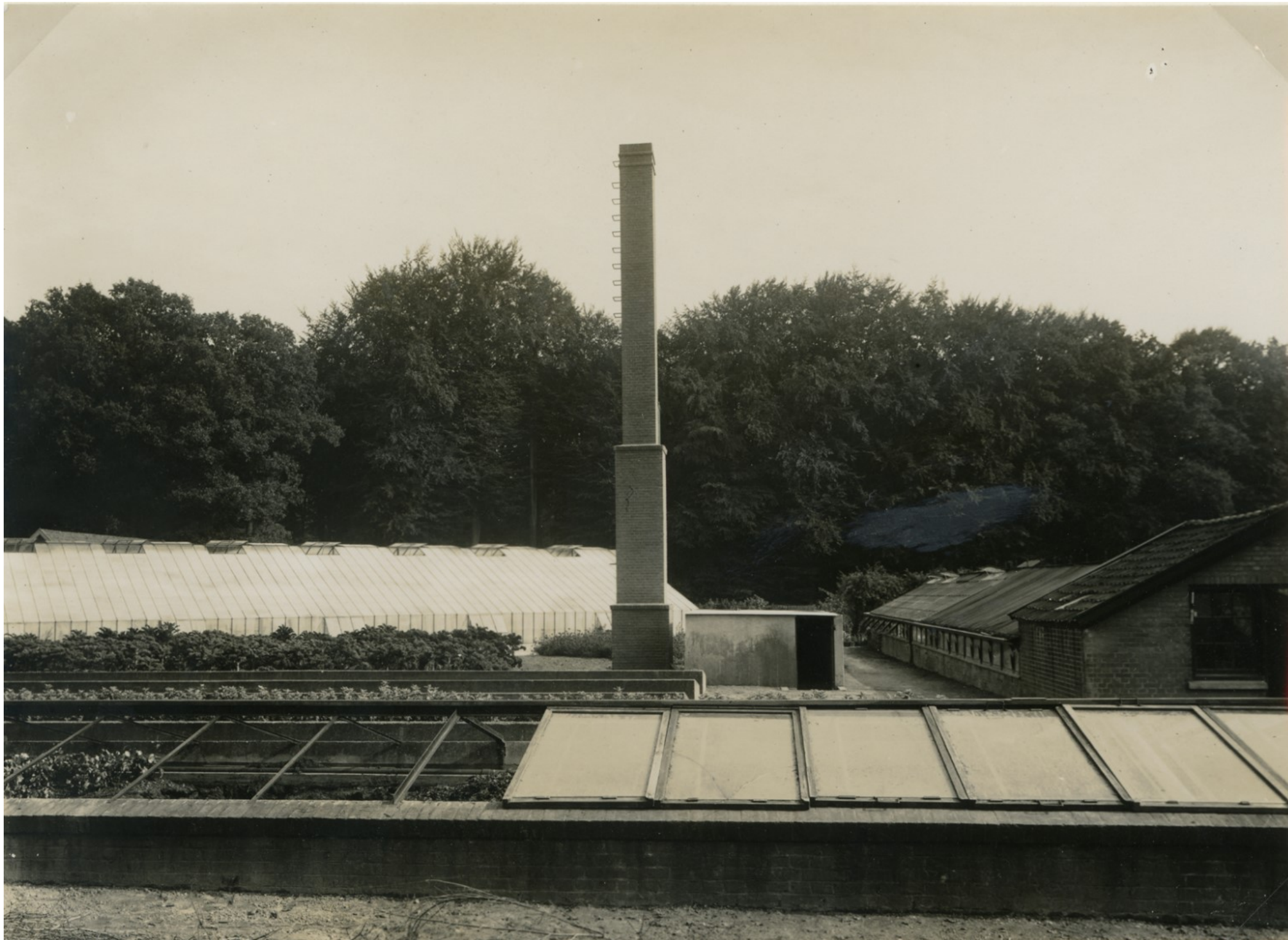
Verwarmde kas

Druivenkas
(koud)

Koude bakken

Koude kas

Tuinmanswoning



Zicht op verschillende kassen in de moestuin. Achter de hoge anjelierenkas (linksachter op de foto) is de nok van de Appelschuur zichtbaar. In het midden de stookhut met schoorsteen. Van de kas op de voorgrond is in de actuele situatie een bovengronds restant aanwezig. Deze kas dateert uit de oorspronkelijke aanleg van ca. 1909. Qua vormgeving lijkt het een koude bak maar de kas had waarschijnlijk een kelder en verwarmingsbuizen, zoals te zien op de bouwtekening uit 1933 (p. 9). De verwarmde kas rechts in beeld staat in de middenas van de moestuin.
Historische foto Coll. Middachten



Boven en onder: de schutting in slechte staat, jaartal onbekend. Deze schutting is medio 1994 is vervangen door De Enk.
Foto Coll. Middachten



De Appelschuur in verwaarloosde staat, 1988. Foto Dhr. Van der Kooy, 1988. Coll. Middachten



Op deze pagina: de moestuin en appelschuur in 2006, toen het terrein in gebruik was als opslagplaats door De Enk.



De moestuin in gebruik als kwekerij en opslagplaats door De Enk: 1959-2014

Vanaf 1959 was de moestuin in gebruik door kwekerij de Enk, later Heijmans, dat vanaf 2006 Heijmans Sport en Groen heette. Vanaf 1959 gebruikte De Enk de moestuin aanvankelijk als boomkwekerij. In de pachtovereenkomst van dat jaar is sprake van “pacht voormalige moestuin t.b.v. kwekerij, inclusief bergruimte, groot 0,40 hectare”. Met bergruimte wordt de Appelschuur bedoeld. In latere archiefstukken met betrekking tot De Enk wordt de Appelschuur “fruitruimte” genoemd. Tussen 1960 en 1990 wordt het pachtareaal van De Enk een aantal keer uitgebreid, o.a. met stukken grond langs de Middachterallee.

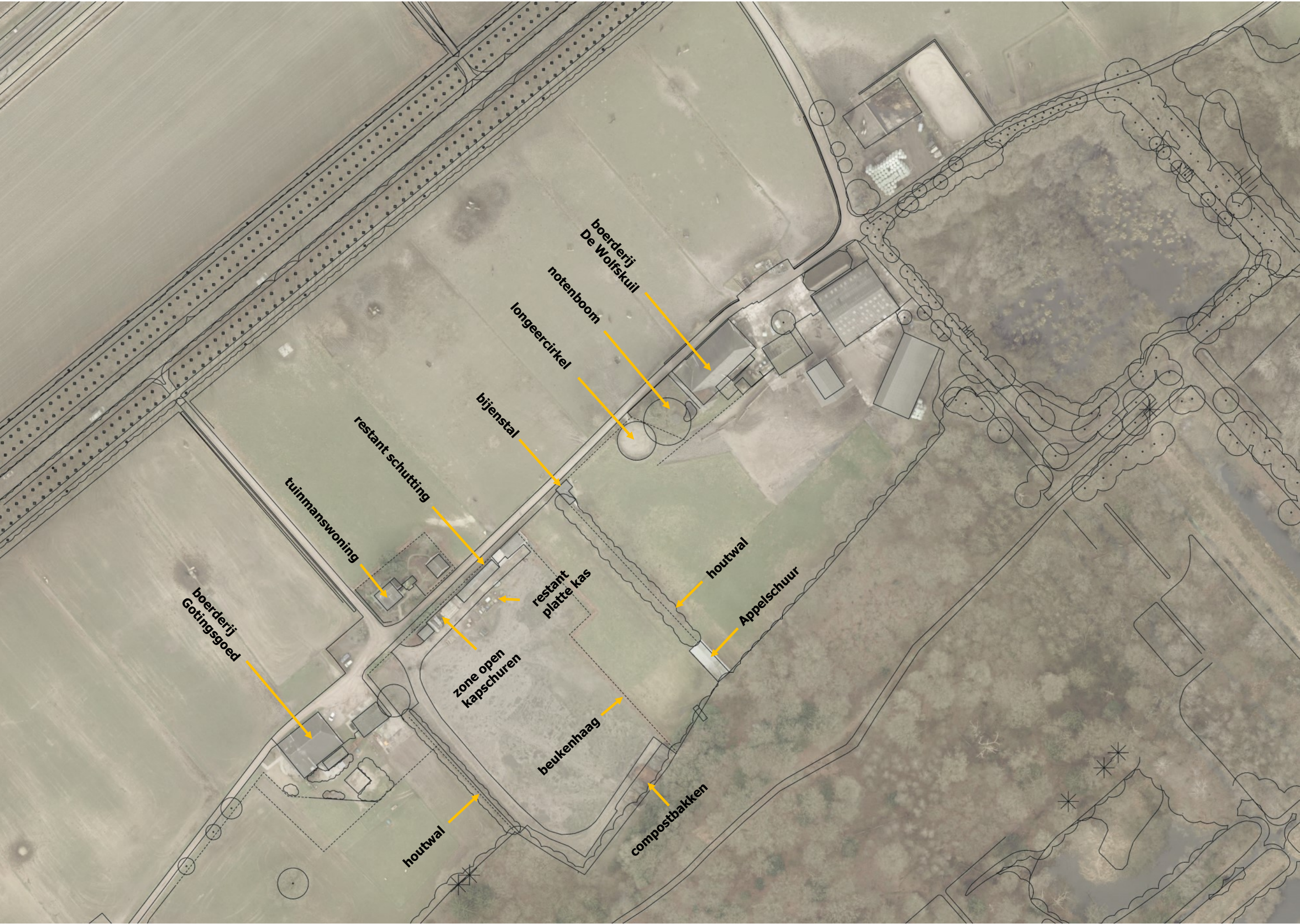
Uit een taxatierapport van 14-11-1986 van de grondkamer blijkt dat de moestuin toen al grotendeels werd gebruikt voor opslag en als composthoop. Ook wordt vermeld dat er water in de kelder van de appelschuur staat. Waarschijnlijk is de moestuin al vanaf de jaren '70 niet meer in gebruik als kwekerij maar als opslagplaats en brandplaats.

Medio 1994 bouwt De Enk een nieuwe schutting rondom de kwekerij. Blijkens de foto's was de te vervangen schutting al niet meer origineel. Voor de renovatie is een subsidie verstrekt door de provincie Gelderland, uit het zogenaamde Roel Rogmans potje.

Op 1 april 2008 wordt de pacht gedeeltelijk beëindigd. De “pachtbeëindiging betreft de volgende percelen: de gehele kwekerij langs de Middachterallee, groot 2,4947 hectare + 0,3 hectare, een houten loods bij boerderij Gotingsgoed en een gedeelte van de moestuin (0,3050 ha), inclusief de Appelschuur. Anno 2014 droeg het Heijmans-concern de groen- en golfactiviteiten door middel van een management buy-out over aan het zittende management. Op 31 december 2016 wordt de pacht voor het resterende gedeelte van de moestuin/kwekerij beëindigd.

NB de bouwdata van de betonnen compostbakken (noordoostzijde) en de open schuurtjes (noordwestzijde) zijn onbekend, maar deze zijn gerealiseerd in de periode dat De Enk de moestuin gebruikte als opslagplaats.





De actuele situatie geprojecteerd op een recente luchtfoto. Stichting In Arcadië, 2019

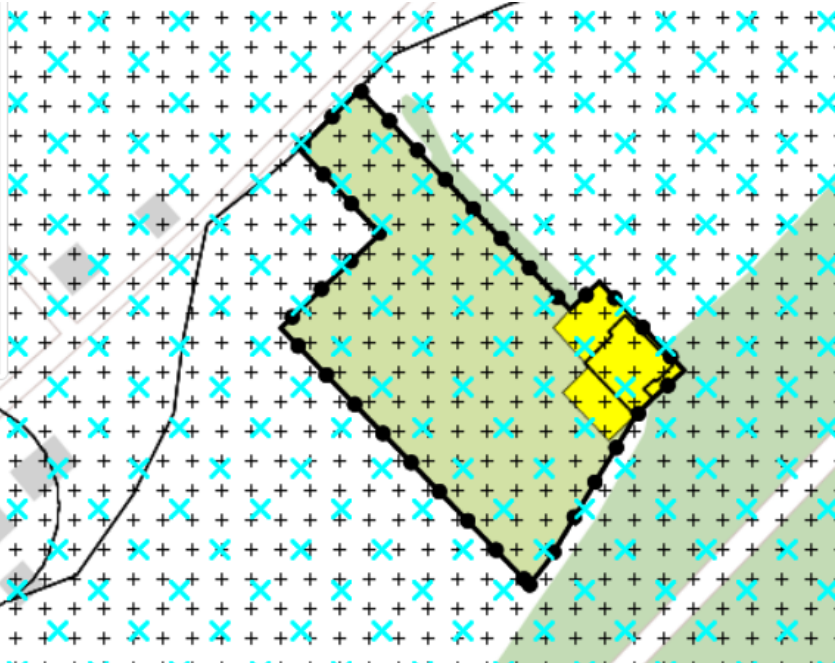
4. Actuele situatie moestuin en appelschuur

Het oostelijk deel van het perceel, ongeveer 0,3 hectare met daarop de Appelschuur, heeft sinds 2011 een woonbestemming. Het westelijk deel van het perceel wordt door de bewoner van de tuinmanswoning als schapenwei gebruikt; de schapenwei is omheind. Om de wei heen loopt een pad.

Van één van de koude bakken die in de moestuin hebben gestaan is momenteel een restant zichtbaar aanwezig. Van de overige kassen en bakken is bovengronds niets zichtbaar. Mogelijk bevinden zich in de grond andere resten. De moestuin bestaat in de actuele situatie grotendeels uit gazon. De moestuin wordt als volgt begrensd: aan de noordwestkant staat een rij elzen, aan de noordoostzijde betonnen compostbakken met daarachter een verwilderde bosbeplanting met een onderbeplanting van rododendron, aan de noordoostzijde een landschappelijke haag met opgaande bomen, aan de noordwestzijde door de restanten van een schutting en een meidoornhaag. De moestuin wordt in de actuele situatie doorsneden door een recent geplante haag en ontsloten via twee entrees: een in het noorden, langs de bijenkas, en één in het westen, aan de kant van de tuinmanswoning. Aan de noordoostzijde staan opstallen die door de bewoner van de tuinmanswoning in gebruik zijn als opslag.



Zicht over de moestuin met op de achtergrond de Appelschuur en op de voorgrond het restant van een van de kassen. Foto Stichting In Arcadië, oktober 2017



Het studiegebied op de bestemmingsplankaart. www.ruimtelijkeplannen.nl

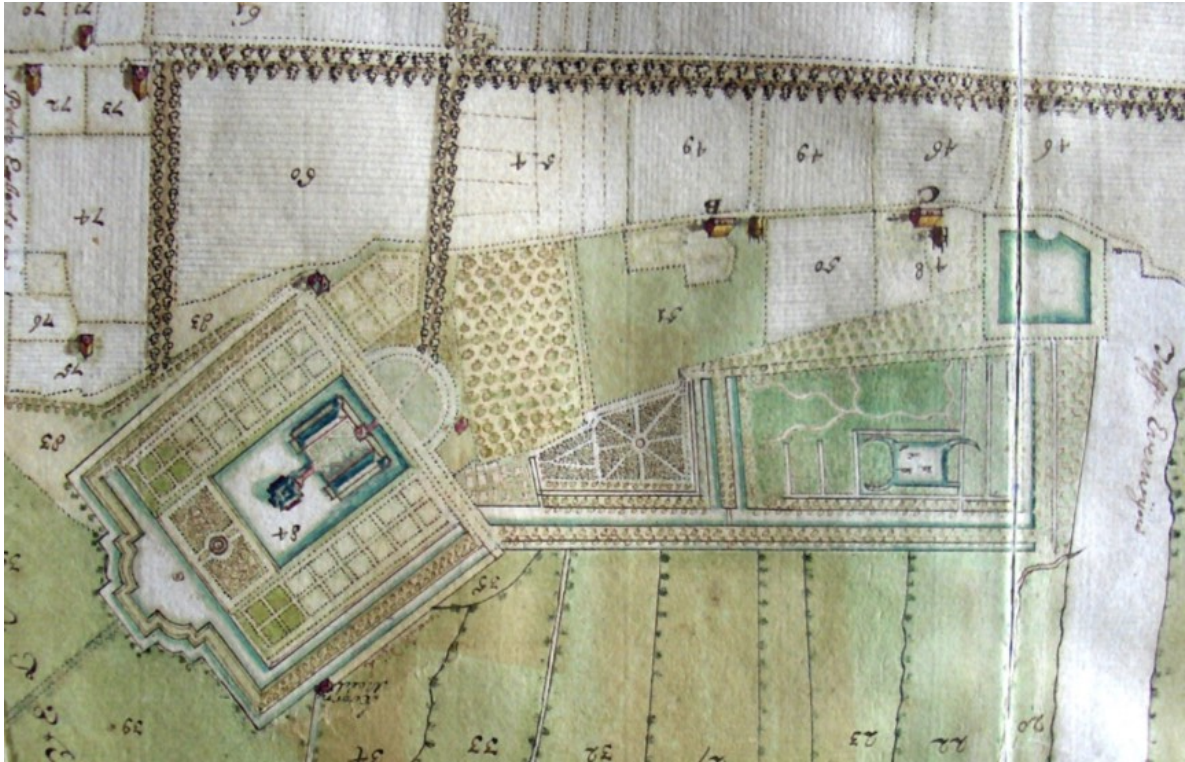
- Legenda:
Geel: woonbestemming
Groen: agrarisch met waarden
Plusjes: dubbelbestemming waarde
Blauwe plusjes: besluitgebied



De entree aan de westzijde. Foto Stichting In Arcadië, oktober 2017



Zicht langs de opstallen aan de noordoostzijde van het studiegebied. Foto Stichting In Arcadië, oktober 2017



Kaartboek van Middachten, Elshof 1723



Kadastraal minuutplan 1817



De bijenstal van De Wolfskuil
in actuele staat (bouwjaar 2016)



De Wolfskuil in 1964



Luchtfoto 1937



Luchtfoto 1944



Luchtfoto 1951

5. Verplaatsting van de bijenstal op het erf van De Wolfskuil

De bijenstal van boerderij De Wolfskuil staat in de actuele situatie pal naast de entree tot het gebied rond de Appelschuur, wat voor de toekomstige bewoners en hun bezoekers een onveilige situatie oplevert. Voor de herontwikkeling van de Appelschuur en de voormalige moestuin van Middachten is het noodzakelijk de bestaande bijenstal te verplaatsen naar een plek op een veilige afstand. Gedacht wordt aan een plek in de voormalige moestuin op het erf van boerderij De Wolfskuil en de directe omgeving hiervan in te richten als boomgaard. Vanwege de verplaatsing en de voorgenomen inrichting tot boomgaard worden onderstaand de monumentenstatus, de ontwikkelingsgeschiedenis en actuele situatie van de voormalige moestuin van De Wolfskuil kort beschreven.

Monumentstatus

Het erf en de locatie van de voormalige moestuin van De Wolfskuil zijn onderdeel van het als complex historische buitenplaats beschermde landgoed Middachten (complexnr. 515227). Het gebied en de daarin voorkomende bouwwerken worden niet specifiek genoemd in de redengevende omschrijving. Boerderij De Wolfskuil en de bijenstal (bouwjaar 2015) zijn niet apart als Rijksmonument of gemeentelijk monument beschermd.

Ontwikkelingsgeschiedenis

Boerderij De Wolfskuil aan de Boerenweg behoort tot de oude boerderijen op Landgoed Middachten. Bij de boerderij behoort van oudsher een moestuin die aansluit op het woongedeelte van de boerderij aan de zuidwestzijde van het gebouw. De moestuin lag langs de Boerenweg. Op de vele historische kaarten en luchtfoto's die van het gebied bewaard zijn gebleven is de moestuin goed te zien. Onderdeel van de moestuin was een langgerekte bijenstal (ca. 11 bij 1,5 meter), die tegen de zuidoostgrens van de tuin was geplaatst. In de periode na de Tweede Wereldoorlog is de moestuin geleidelijk buiten gebruik geraakt en uiteindelijk als weide in gebruik genomen. Op de plek van de voormalige moestuin is omstreeks 2007 een langeercirkel aangelegd.

In het voorjaar van 2016 is de bijenstal verplaatst naar een nieuwe locatie aan de zuidwestzijde van de voormalige moestuin tegen de houtwal op de noordoostgrens van de voormalige moestuin Middachten. Het resterende deel van de voormalige moestuin van De Wolfskuil is bij de naastgelegen weide getrokken

Actuele situatie

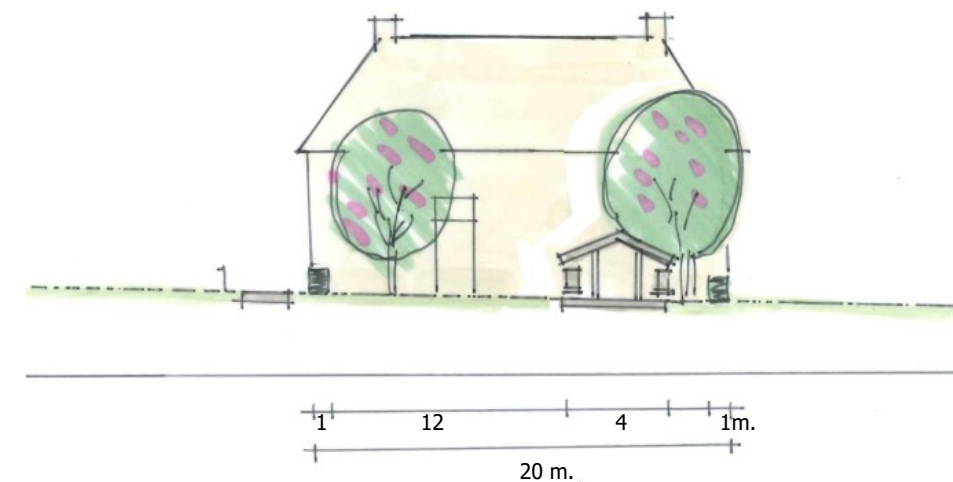
De bijenstal staat langs de Boerenweg op de hoek van de houtwal langs de noordoostgrens van de moestuin van Middachten en de voormalige moestuin van boerderij De Wolfskuil (zie ook plattegrond pag. 16). De voormalige moestuin van De Wolfskuil is in gebruik als weiland en langeercirkel. De langeercirkel wordt omgeven door een hekwerk van houten planken. De oude haag van de verdwenen moestuin is alleen nog langs de Boerenweg aanwezig. De voormalige moestuin is als zodanig niet meer herkenbaar voor het publiek.

De huidige bijenstal is een L-vormig houten bouwwerk met een asymmetrisch pannendak. De buitencontour van het bouwwerk beslaat een rechthoek van circa 8 x 6 meter. De binnenzijde van de L is open; hier staan de korven opgesteld. De bijenstal heeft een capaciteit van 12 korven/hoofdvolen.

Een nieuwe plek van de bijenstal in de, als boomgaard herstellende, moestuin

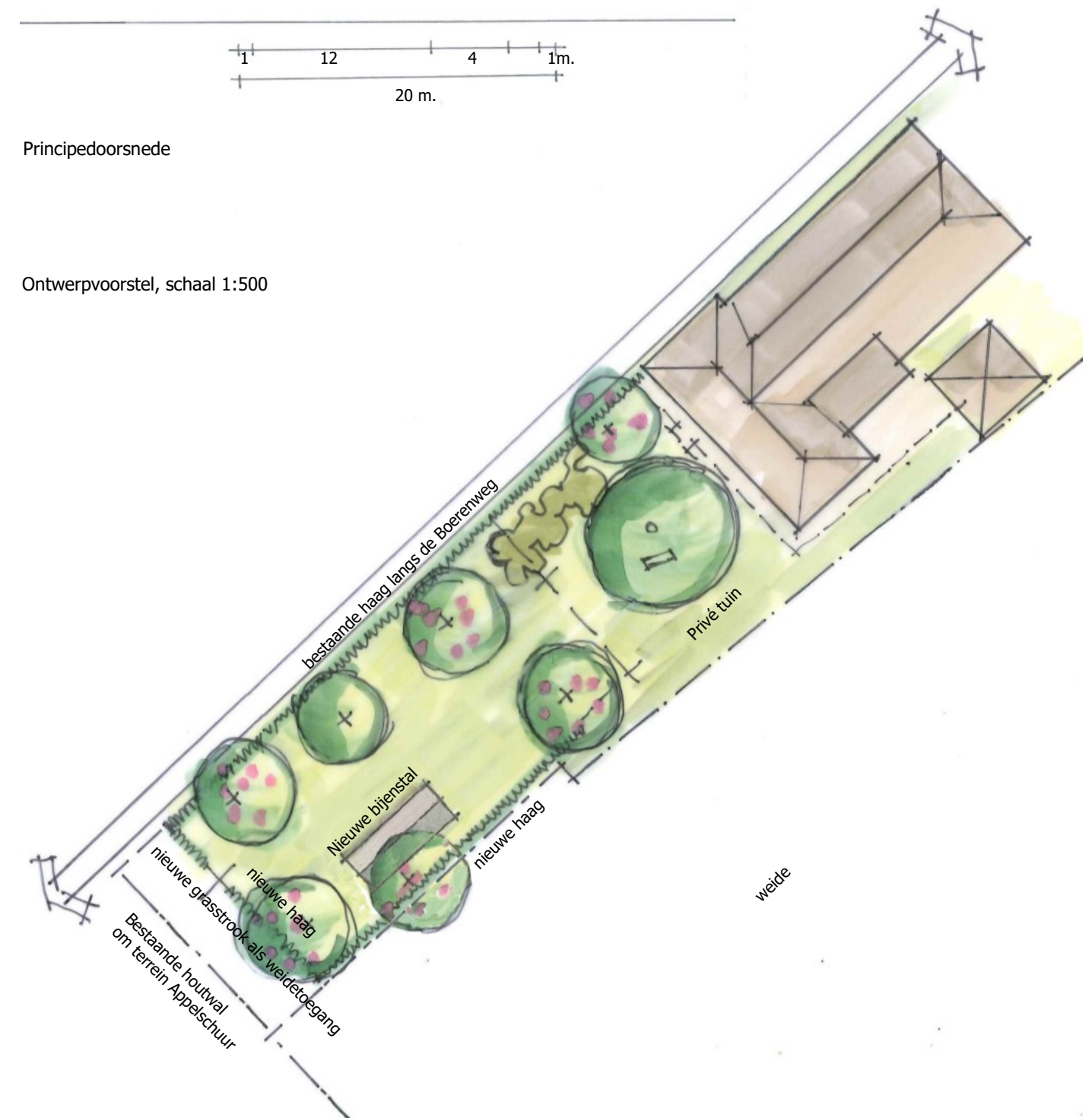
Het idee is de verplaatsing van de bijenstal te combineren met het weer herkenbaar maken van de voormalige moestuin van De Wolfskuil. Het plan omvat:

- De aanplant van een gemengde haag met een snoeihoogte van circa 1 meter en de aanplant van zes hoogstam fruitbomen met vrij uitgroeiende kronen. Omdat het intensieve onderhoud van een productieve moestuin op dit moment niet past in de bedrijfsvoering op de boerderij wordt gedacht aan het aanduiden van de historische van de contour van de moestuin met een haag en een inrichting als hoogstamboomgaard.
- Verplaatsing van de langeercirkel naar het weiland naast de huidige bak. Het betreft hier alleen de verplaatsing van de functie; op de nieuwe locatie zijn geen specifieke inrichtingselementen nodig. Het bestaande landschapsbeeld zal niet worden aangepast. Er worden geen houten hekwerken of andere inrichtingselementen geplaatst. Ook de ondergrond hoeft op de nieuwe locatie niet te worden verbeterd.
- De bijenstal wordt herbouwd als losstaand, enigszins transparant bouwwerk met een pannendak, zonder zijwanden. De buitenmaten van het bouwwerk zijn 4 bij 10 meter; de nokhoogte ligt op 2,5 à 3 meter. De korven worden zijn twee rijen opgesteld langs de lange kanten van het bouwwerk. Het bouwwerk zal worden opgebouwd uit houten balken en krijgt een dakbedekking van oude zwarte pannen. De loopstrook tussen de korven zal worden verhard met Stelcon-platen



Principeddoorsnede

Ontwerpvoorstel, schaal 1:500





Aanbevelingen geprojecteerd op een recente luchtfoto. Stichting In Arcadië, 2019

6. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Algemeen:

- De moestuin in rond 1900 aangelegd omdat vanwege de renovatie van de grote tuin bij het huis en de bouw van de werkplaats de oude moestuinen niet meer konden worden gebruikt;
- De actuele situatie van het studiegebied bevat in ruimtelijke structuur en opzet en in detail nog een aanzienlijk hoeveelheid restanten van de historische moestuin van landgoed Middachten;
- De gebruikstraditie van de voormalige moestuin van landgoed Middachten is in de actuele situatie nog voelbaar aanwezig;

Opzet van de tuin:

- In de actuele situatie is de voormalige moestuin te karakteriseren als een grote, omheinde en ruimte met een besloten karakter, die niet van buitenaf zichtbaar is. De moestuin is ingepast in de ruimtelijke opzet van het landgoed, tussen de Boerenweg en het Kooibos, maar vormt een eigen wereld op zich.

Omheining:

- De moestuin was oorspronkelijk omheind met een houten schutting. Deze oorspronkelijke schutting is geheel verdwenen, maar van historische foto's bekend. In de actuele situatie staat langs de Boerenweg een stuk schutting uit 1991;
- De beplantingsstroken aan de buitenzijde van de schutting zijn in de actuele situatie nog aanwezig.

Inrichting:

- De inrichting van de moestuin kent een traditionele opzet met een grote omsloten globaal vierkante tuin. Er was een middenpad, dit is in de actuele situatie niet meer aanwezig. Ter weerszijden van het middenpad lagen twee grote teeltvelden.

Bouwwerken:

- Aan de noordwestzijde van de moestuin was een brede strook met kassen en koude bakken. Restanten van deze kassen zijn aanwezig. De huidige open kapschuren uit de periode dat Den Enk de tuin gebruikte als opslagplaats zijn te beschouwen als opvolgers;
- Van de grote anjerkas die diagonaal stond opgesteld (bouwjaar ca. 1930) ontbreekt momenteel ieder spoor;
- Het precieze bouwjaar van de Appelschuur is onbekend; vermoedelijk is hij tegelijk met de aanleg van de moestuin gebouwd (ca.1900). Qua vormgeving is er een duidelijk verband tussen de Appelschuur en de overige bebouwing op Landgoed Middachten;
- De huidige bijenstal is gebouwd in 2016 als opvolger van een oude bijenstal in de voormalige moestuin van boerderij De Wolfskuil. Omdat de huidige bijenstal in de actuele situatie naast de ingang van het terrein om de Appelschuur staat, zal hij worden verplaatst naar een rustiger locatie op een meer veilige afstand.

De bijenstal en de voormalige moestuin van boerderij De Wolfskuil:

- De bestaande bijenstal en de huidige locatie zijn van recente datum (bouwjaar 2016). De bijenstal maakte oorspronkelijk deel uit van de tamelijk recent verdwenen moestuin van boerderij De Wolfskuil, die tussen de moestuin van landgoed Middachten en het voorhuis van de boerderij lag. Op de plek van de moestuin ligt in de actuele situatie een langeercirkel en een weiland.

Aanbevelingen

Landgoed Middachten werkt momenteel in samenwerking met Rooding Architecten BNA aan plannen voor een nieuwe toekomst voor de voormalige moestuin en de Appelschuur. Vertrekpunt is het plan de moestuin in twee delen te herontwikkelen: de noordoostelijke helft van de tuin zal als privé terrein dienen bij de herstelde en als woning ingerichte Appelschuur; de zuidwestelijke helft zal in beheer blijven bij landgoed Middachten, dat voornemens is voor deze plek een passende inrichting en exploitatie te vinden. Centraal in de ideeën voor de nieuwe toekomst staat dat dat de plek beleefbaar moet zijn als de voormalige historische moestuin van landgoed Middachten en dat beide delen een sterke ruimtelijke samenhang e identiteit moeten krijgen.

Voor de uitwerking van het plan worden daarom vanuit de onderstaande aanbevelingen gedaan:

Opzet, omheining en inrichting:

- Accentueer de ruimtelijke opbouw en opzet van de moestuin uit ca 1900 als een omsloten ruimte met een eigen zelfstandige ruimtelijke opzet en identiteit;
- Herstel het besloten karakter door de houten moestuinschutting langs de Boerenweg te herbouwen en aan de overige drie zijden dichte beplantingen te realiseren;
- Realiseer voor ieder deel een eigen entree op langs de zijgrenzen van de tuin;
- Accentueer de locatie van het voormalige middenpad door hier de grens van beide delen te situeren in de vorm van een beukenhaag;
- Beide grote teeltvakken kunnen naar wens worden ingedeeld en ingericht met gazons, tuinaanleg, klein fruit of boomgaard als verwijzing naar de voormalige inrichting als moestuin.

Bouwwerken:

- Realiseer de beoogde nieuwe bijgebouwen in een strook aan de noordwestzijde (met de rug naar de Boerenweg) als een verwijzing naar de verschillende kassen en koude bakken;
- Herstel de platte koude bak (er zijn nog aanzienlijk resten van dit bouwwerk aanwezig) als een authentiek relict van de voormalige inrichting van de moestuin;
- 'Veranker' de Appelschuur in de aanleg van de tuin door de voorgevel uit te lijnen met een nieuwe toerit en een dwarspad uit te lijnen op de toegangsdeur in de voorgevel.

Verplaatsing bijenstal op het erf van De Wolfskuil

- De verplaatsing van de bijenstal zal worden gecombineerd met de aanplant van een boomgaard ter plaatse van de tamelijk recent verdwenen moestuin van De Wolfskuil. Voor de aanplant van de boomgaard zal ook de huidige langeercirkel worden verplaatst naar het weiland naast de bestaande bak elders op het erf van de boerderij.

7. Literatuur en noten

Literatuur

H. en E. de Jong Sluyters, *De moestuin van landgoed Middachten -Schets van verleden en toekomst* (mei 2014)

Noten

¹ H. en E. de Jong Sluyters, *De moestuin van landgoed Middachten -Schets van verleden en toekomst* (mei 2014)

² H. en E. de Jong Sluyters, *De moestuin van landgoed Middachten -Schets van verleden en toekomst* (mei 2014)